

การศึกษารูปแบบการพัฒนาความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองของผู้บริโภคผ่านการถ่ายทอดจาก ครู ก: การวิจัยแบบกึ่งทดลอง

ดรุณีพัชร์ แจ่มใจ

กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู ก. ในการถ่ายทอดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองให้แก่ผู้บริโภค และทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบดังกล่าว **วิธีการ:** การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียวที่มีการวัดผลก่อนและหลังการแทรกแซง การศึกษาประกอบด้วย 2 โครงการ โครงการที่ 1 คือ การพัฒนาสมรรถนะในการถ่ายทอดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองให้แก่ผู้บริโภคของครู ก. จำนวน 32 คนที่คัดเลือกมาจากผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) หลักสูตรที่ใช้พัฒนา ครู ก. ถูกกำหนดขึ้นตามกรอบทฤษฎีพฤติกรรมที่มีการวางแผนไว้ และแนวคิด "ต้อง ตรวจ ตัด " ของธาริณี ศรีศักดิ์นอก หลักสูตรที่ใช้เป็นการอบรม 1 วันที่เน้นเนื้อหาการอ่านและแปลผลข้อมูลบนฉลากอาหาร เช่น ฉลากโภชนาการ วันหมดอายุ และการสังเกตผลิตภัณฑ์อันตรายผ่านกิจกรรมการบรรยายและฝึกปฏิบัติจากผลิตภัณฑ์จริง การศึกษาวัดความเปลี่ยนแปลงของครู ก. ด้านความรู้ ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการใช้ฉลากอาหารก่อนและหลังการอบรม นอกจากนี้ ยังมีการประเมินทักษะการเป็นวิทยากร โดยครู ก. ผู้เข้าอบรมต้องได้คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปในทั้งสองส่วน จึงจะถือว่าผ่านการประเมินและสามารถไปถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้บริโภค โครงการที่ 2 เป็นการประเมินผลการถ่ายทอดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองของครู ก. แก่ผู้บริโภค จำนวน 640 คนในชุมชนของตนเอง การศึกษาการทดสอบความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้ฉลากอาหารของผู้บริโภคก่อนและหลังการเรียนรู้จาก ครู ก. เพื่อวัดประสิทธิผลของรูปแบบการถ่ายทอด **ผลการวิจัย:** หลังการอบรม ครู ก. มีคะแนนความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะความสามารถด้านการตัดสินใจบริโภค (Cohen's $d = 0.87$, $P < 0.001$) รองลงมาคือ ด้านทักษะการตรวจสอบ (Cohen's $d = 0.60$, $P = 0.003$) และด้านการเข้าถึงข้อมูลด้านอาหาร (Cohen's $d = 0.53$, $P = 0.006$) ขณะที่ด้านความรู้ฉลากอาหาร ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทัศนคติด้านฉลากอาหารดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Cohen's $d = 0.53$, $P = 0.027$) ครู ก. ที่เข้าอบรมผ่านเกณฑ์สมรรถนะที่กำหนดทุกคน หลังการเข้าอบรมกับครู ก. ผู้บริโภคมีคะแนนความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพัฒนาได้ดีที่สุดในด้านการตัดสินใจบริโภค (Cohen's $d = 0.45$, $P < 0.001$) รองลงมาคือด้านความรู้เกี่ยวกับฉลากอาหาร (Cohen's $d = 0.44$, $P < 0.001$) ด้านทักษะการตรวจสอบ (Cohen's $d = 0.35$, $P < 0.001$) และด้านความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลด้านอาหาร (Cohen's $d = 0.29$, $P < 0.001$) ส่วนทัศนคติด้านฉลากอาหารดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน (Cohen's $d = 0.17$, $P < 0.001$) **สรุป:** รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู ก. มีประสิทธิภาพในการเพิ่มความสามารถของทั้งครู ก. และทำให้สามารถถ่ายทอดความสามารถให้แก่ผู้บริโภคในเรื่องการใช้ฉลากอาหารเพื่อการคุ้มครองตนเองได้ ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปขยายผลโดยใช้เป็นวิธีการให้ความรู้แก่ผู้บริโภคอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ฉลากอาหาร ครู ก การคุ้มครองผู้บริโภค ความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเอง

รับต้นฉบับ: 22 ต.ค. 2568, **ได้รับบทความฉบับปรับปรุง:** 28 ม.ค. 2569, **รับลงตีพิมพ์:** 1 มี.ค. 2569

ผู้ประสานงานบทความ: ดรุณีพัชร์ แจ่มใจ กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 90000 **E-mail:** jangjainear@gmail.com

A Study of a Model for Developing Consumers' Competency to Use Food Labels for Self-Protection through Knowledge Transfer from Master Trainers: A Quasi-Experimental Study

Duripat jangjai

Health Consumer Protection and Pharmacy Department, Songkhla Provincial Public Health Office

Abstract

Objective: To develop a model for developing competency of master trainers in transferring food label related skills to consumers for self-protection, and to evaluate the effectiveness of this model. **Methods:** This study employed a one-group quasi-experimental design with pre-test and post-test. The study consisted of two phases. Phase 1 involved the development of competencies in transferring consumers' ability to use food labels for self-protection among 32 master trainers selected from community leaders, religious leaders, village health volunteers (VHVs), and subdistrict health-promoting hospital staff. The program for training the master trainers was based on the Theory of Planned Behavior and the "Must-Check-Decide" concept by Tarinee Srisaknok. The program was a one-day training focusing on reading and interpreting information on food labels, such as nutrition labels, expiration dates, and identifying hazardous products through lectures and hands-on practice with actual products. The study measured changes in trainees' knowledge, attitudes, and food label related skills before and after training, along with assessment of their teaching skills. Master Teachers who scored 80% or higher on both assessments were considered to meet the criteria and were allowed to transfer their knowledge to consumers. Phase 2 evaluated the effectiveness of the Mater Teachers' knowledge transfer of food label related skill for self-protection to 640 consumers in their communities. The study tested consumers' knowledge and skills regarding food label use before and after training with the master trainers to assess the effectiveness of the Model. **Results:** After attending the program, Master Teachers showed statistically significant improvements in food label related skill for self-protection, with the greatest development in decision-making ability for consumption (Cohen's $d = 0.87$, $P < 0.001$), followed by label checking skills (Cohen's $d = 0.60$, $P < 0.001$), and ability to access food information (Cohen's $d = 0.53$, $P = 0.006$). Knowledge about food labels showed no statistically significant change, while attitudes toward food labels improved significantly (Cohen's $d = 0.53$, $P = 0.027$). All Master Teachers met the competency criteria. Consumers showed statistically significant improvements in food label related skill for self-protection, with the greatest development in decision-making ability for consumption (Cohen's $d = 0.45$, $P < 0.001$), followed by knowledge about food labels (Cohen's $d = 0.44$, $P < 0.001$), label checking skills (Cohen's $d = 0.35$, $P < 0.001$), and ability to access food information (Cohen's $d = 0.29$, $P < 0.001$). Attitudes toward food labels improved significantly (Cohen's $d = 0.29$, $P < 0.001$). **Conclusion:** The master trainer competency development model was effective in enhancing the capacities of the master trainers and enabling them to transfer knowledge and skills to consumers regarding the use of food labels for self-protection. Relevant stakeholders can scale up this model as an effective and comprehensive approach to consumer education.

Keywords: food labels, master trainers, consumer protection, food label related skill for self-protection

บทนำ

อาหารเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีการขออนุญาตมากที่สุดจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) และยังมีสถิติการร้องเรียนมากที่สุดด้วยเช่นกัน (1) โดยในปี 2565 มีจำนวนครั้งของการร้องเรียนผลิตภัณฑ์อาหารเท่ากับ 347 ครั้ง ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 23.4 จากปี 2564 ส่วนใหญ่เป็นการร้องเรียนเรื่องการโฆษณาเกินจริง (ร้อยละ 42.1 ของเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับอาหาร) การไม่ปฏิบัติตามฉลากอาหาร (ร้อยละ 31.7) และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ไม่ตรงตามที่ระบุ (ร้อยละ 26.2) (1) ผลการตรวจสอบฉลากผลิตภัณฑ์อาหารทั้งสิ้น 5,431 รายการจากสถานที่ผลิตสถานที่นำเข้า และสถานที่จำหน่ายของกองอาหาร อย. ในปีงบประมาณ 2563 และ 2564 พบว่า มีการแสดงฉลากอาหารไม่ถูกต้องร้อยละ 8.42 และ 5.68 ของฉลากอาหารที่ตรวจสอบตามลำดับ ตัวอย่างการแสดงฉลากอาหารที่ไม่ถูกต้อง เช่น แสดงชื่ออาหารไม่ถูกต้องตามที่ได้รับอนุญาต ไม่แสดงวันเดือนปีที่ผลิตโดยมีข้อความ "ผลิต" กำกับไว้ และไม่แสดงวันเดือนปีที่หมดอายุการบริโภคหรือวัน เดือน และปีที่อาหารยังมีคุณภาพมาตรฐาน ไม่แสดงข้อมูลสำหรับผู้แพ้อาหารเนื่องจากมีแป้งสาลีเป็นส่วนประกอบ เป็นต้น (2)

อาหารเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีการขออนุญาตมากที่สุดเช่นกันจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สจ.) สงขลา (ร้อยละ 42.25 ของจำนวนผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่ขออนุญาต) และยังมีสถิติการร้องเรียนเป็นร้อยละ 56.60 จากเรื่องร้องเรียนทั้งหมด จากการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนของ สจ. สงขลาในปี 2567 พบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัยในพื้นที่หลายกรณี เช่น ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ได้รับอนุญาตในจังหวัดสงขลาและตรวจพบสาร sibutramine ฉลากอาหารพร้อมบริโภคที่ได้รับอนุญาตแสดงชื่ออาหารและเลขสารบบอาหารไม่ตรงตามที่ได้รับอนุญาต สถานที่แบ่งบรรจุตุ๊กกันเสียและวัตถุเจือปนอาหารเพื่อจำหน่ายไม่ได้รับอนุญาต และไม่แสดงฉลากที่ครบถ้วนถูกต้อง สถานที่ผลิตอาหารมีใบอนุญาตที่สิ้นอายุเนื่องจากสถานที่ผลิตไม่ผ่านเกณฑ์ ทำให้ไม่สามารถต่ออายุใบอนุญาต และลักลอบผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายต่อผู้บริโภคต่อไป ผลิตภัณฑ์บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปลักลอบนำเข้าจากต่างประเทศและจำหน่ายออนไลน์โดยไม่ขออนุญาตและมีการแสดงฉลากอาหารที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังพบ ผู้บริโภคเสียชีวิตจากบริโภคกาแฟเสริมสมรรถภาพทางเพศที่ซื้อทางออนไลน์ โดยมี

สถานที่จัดส่งสินค้าในจังหวัดสงขลา ในทุกกรณี สจ. สงขลา ดำเนินคดีและเผยแพร่ข่าวสารแจ้งเตือนภัยแก่ประชาชนแล้ว แต่ผู้บริโภคยังมีโอกาสเสี่ยงจากผลิตภัณฑ์สุขภาพอันตรายอื่น ๆ (3) นอกจากนี้ผู้บริโภคยังสามารถซื้อผลิตภัณฑ์อาหารได้ทั้งออนไลน์ และจากสถานที่จำหน่ายภายในจังหวัด ขณะที่เจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการให้ความรู้และคุ้มครองผู้บริโภคในจังหวัดสงขลาทั้ง 1.4 ล้านคนอย่างทั่วถึง

ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบผลิตภัณฑ์ด้วยตนเองว่าเป็นอาหารที่อาจไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ปลอดภัยหรือไม่โดยพิจารณาจากฉลากอาหาร ดังเห็นได้จากเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์อาหารจำนวนมากเกิดจากการที่ผู้บริโภคตรวจพบเองจากฉลาก (1) ทั้งนี้ ผู้บริโภคที่มีความรู้และทักษะเพียงพอ จะสามารถตรวจสอบความถูกต้องของฉลากและทะเบียนตำรับอาหารได้ด้วยตนเองผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่ อย. จัดทำขึ้น เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน เป็นต้น หากผู้บริโภคขาดความรู้หรือทักษะ หรือมีพฤติกรรมไม่ตรวจสอบฉลากหรือเลขทะเบียนตำรับผลิตภัณฑ์สุขภาพ รวมทั้งไม่ทราบช่องทางตรวจสอบข่าวสารผลิตภัณฑ์อันตรายที่ อย. แจ้งให้ประชาชนทราบ ก็อาจทำให้ประชาชนมีความเสี่ยงต่อสุขภาพจากผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ปลอดภัย ดังที่ปรากฏเป็นข่าว เช่น พบอันตรายจากการลักลอบผสม sibutramine ที่เป็นวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทในประเภท 1 ในผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบหัวใจและหลอดเลือด และอาจเกิดผลเสียร้ายแรงจนถึงแก่ชีวิต (4)

ด้วยข้อจำกัดของจำนวนพนักงานเจ้าหน้าที่ ทำให้อำนาจสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลาไม่อาจถ่ายทอดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารแก่ผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึงทั้งจังหวัด การวิจัยนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรม ครู ก. หรือผู้สอนในชุมชนให้สามารถถ่ายทอดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองของผู้บริโภคแก่ประชาชน และทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบดังกล่าว รวมทั้งประเมินผลในเรื่องความสามารถ ผู้บริโภคหลังการถ่ายทอดของครู ก.

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียวที่มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ประกอบด้วย 2 โครงการย่อยที่ดำเนินการแบบต่อเนื่องในจังหวัดสงขลา

ระหว่างเดือนมีนาคม 2568 - สิงหาคม 2568 การวิจัยนี้ได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา หมายเลข 34/2568 เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2568

โครงการที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะครู ก.

ในการศึกษานี้ “ความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองในผู้บริโภค” (ความสามารถ) ในงานวิจัยนี้ คือ ความรู้และทักษะที่เกี่ยวกับการใช้ฉลากอาหารเพื่อทำความเข้าใจข้อมูลบนฉลาก เพื่อตรวจสอบความปลอดภัยและความถูกต้องตามกฎหมายของผลิตภัณฑ์ และเพื่อตัดสินใจในการเลือกบริโภค ส่วน “ครู ก.” หมายถึง ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือจากผู้บริโภคและใกล้ชิดกับชุมชนในจังหวัดสงขลา ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา งานวิจัยเชื่อว่าหากสามารถพัฒนาสมรรถนะ ครู ก. ให้มีความสามารถ และสามารถถ่ายทอดความสามารถนี้ต่อผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องในรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน จะทำให้ผู้บริโภคในพื้นที่ได้รับความปลอดภัยด้านผลิตภัณฑ์อาหารเพิ่มขึ้น

การพัฒนาหลักสูตร

ทฤษฎีการกระทำที่มีการวางแผนไว้ (Theory of Planned Behavior) ของ Ajzen (5) ระบุว่า พฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดยความตั้งใจในการประกอบพฤติกรรม ความตั้งใจนี้เกิดจากสามปัจจัย คือ 1) ทศนคติต่อพฤติกรรม 2) บรรทัดฐานของสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น และ 3) การรับรู้ของบุคคลถึงสิ่งที่มีผลการควบคุมการเกิดพฤติกรรม งานวิจัยนี้หาทฤษฎีการกระทำที่มีการวางแผนไว้มาพัฒนาหลักสูตรการอบรมครู ก. ร่วมกับการใช้แนวคิด “ต้อง ตรวจ ตัด” ของธาริณี ศรีศักดิ์นอก (6) โดย “ต้อง” หมายถึง สิ่งที่ผู้บริโภคต้องรู้เกี่ยวกับฉลากอาหาร “ตรวจ” หมายถึง ทักษะความสามารถที่ผู้บริโภคต้องมีเพื่อตรวจว่าผลิตภัณฑ์นั้นปลอดภัยหรือไม่ และ “ตัด” หมายถึง ความสามารถของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์ได้อย่างปลอดภัยจากข้อมูลบนฉลากหรือปฏิเสธผลิตภัณฑ์ที่มีฉลากไม่ถูกต้อง

สมรรถนะของครู ก. ที่จำเป็นประกอบด้วยสองส่วน คือ 1) ความสามารถในการใช้ฉลากอาหารซึ่งเป็นสิ่งที่

ประชาชนทั่วไปต้องมีเพื่อให้สามารถคุ้มครองตนเองได้โดยอาศัยข้อมูลบนฉลากอาหาร และ 2) ทักษะการถ่ายทอดความสามารถ ต่อประชาชน ผู้วิจัยออกแบบหลักสูตรการพัฒนาครู ก. ซึ่งใช้เวลา 1 วัน (6 ชั่วโมง) ในการอบรม โดยดัดแปลงจากงานวิจัยของบุญชัย ภาละกาล และคณะ (7) หลักสูตรมีรายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมเพื่อสร้างการเข้าใจในฉลากอาหารและฝึกทักษะการใช้ฉลากอาหาร โดยการใช้การบรรยายและยกตัวอย่าง ผู้บรรยาย คือ เกษตรกรผู้เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยใช้เวลา 30 นาที เนื้อหาประกอบด้วยการอ่านฉลากอาหาร รายละเอียดและความหมายของข้อความบนฉลากอาหาร

2. กิจกรรมการสร้างทัศนคติที่ดีในการใช้ฉลากอาหารก่อนบริโภค โดยการบรรยายของเกษตรกรผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารเภสัชกรรมและการคุ้มครองผู้บริโภคประมาณ 45 นาที เนื้อหาประกอบด้วยการยกกรณีผู้ที่เจ็บป่วยจากการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารไม่ปลอดภัย อันตรายและอาการป่วยที่เกิดขึ้น ตามด้วยการบรรยายของกรรมการอิสลาม จังหวัดสงขลา 1 ท่านเป็นเวลา 30 นาที ในเนื้อหาเรื่องหลักเกณฑ์วิธีการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายฮาลาล ซึ่งผลิตภัณฑ์ต้องได้รับเครื่องหมาย ฮาลาล ก่อนจึงจะอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายฮาลาล ความสอดคล้องกันระหว่างหลักความเชื่อของศาสนาอิสลามกับการเลือกอ่านฉลากอาหารก่อนบริโภค หลังจากนั้น เกษตรกรผู้เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ บรรยายวิธีการตรวจสอบฉลากอาหาร โดยใช้สื่อการสอนการตรวจสอบฉลากอาหาร (6 เซ็ด) การบรรยายส่วนนี้ใช้เวลา 45 นาที

การตรวจสอบฉลากอาหาร (6 เซ็ด) มีขั้นตอนการตรวจสอบดังนี้ 1) ฉลากอาหารต้องมีข้อความที่ระบุรายละเอียดเป็นภาษาไทยและครบถ้วนถูกต้อง 2) ต้องไม่มีส่วนประกอบที่แพ้ 3) ต้องตรวจวันหมดอายุ 4) ต้องตรวจสอบเลข อย. ที่แสดงบนฉลาก 5) ต้องตรวจสอบข้อความโฆษณา และ 6) ต้องตรวจสอบข่าวสารผลิตภัณฑ์ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเคยถูกทางราชการแจ้งเตือนถึงอันตรายหรือไม่ ในการอบรมมีการเน้นว่า การตรวจสอบฉลากอาหารต้องพบว่ามีความครบถ้วนและถูกต้องในทุกข้อ ผู้บริโภคจึงสามารถบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารนั้นได้อย่างปลอดภัย หากการตรวจในขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดพบว่าฉลากไม่ถูกต้อง ให้ปฏิเสธการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารนั้น

3. กิจกรรมเพื่อการเข้าถึงข้อมูลผลิตภัณฑ์อาหาร จัดในลักษณะของการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อฝึกทักษะตามวิธีการและขั้นตอนการเข้าถึงข้อมูลด้านฉลากอาหาร การตรวจสอบสถานที่ผลิตและผลิตภัณฑ์อาหาร ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่อันตรายซึ่ง อย. ได้แจ้งเตือนภัยประชาชน

4. กิจกรรมการพัฒนาความรู้และทักษะการรู้เท่าทันโฆษณาโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และฝึกการตรวจสอบข้อความโฆษณาที่โอ้อวด เกินจริง หรือหลอกลวง

5. กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยผู้รับการอบรมฝึกการสนทนาสื่อสาร และการโต้ตอบระหว่างกัน

6. กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการตัวเองในการตัดสินใจเลือกบริโภคอาหารได้อย่างปลอดภัยโดยใช้สถานการณ์จำลอง กิจกรรมที่ 3-6 ใช้เวลารวม 60 นาที

7. กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้และเสนอทางเลือกให้กับผู้อื่นโดยใช้สถานการณ์จำลอง ใช้เวลา 3 ชั่วโมง โดยแบ่งกลุ่มครู ก. ทั้งหมด 42 คนเป็น 5 กลุ่มพร้อมวิทยากรประจำกลุ่ม ครู ก. สลับกันมาสาธิตการสอนวิธีการตรวจสอบ 6 เช็ค โดยใช้เวลา 15-20 นาทีต่อการสาธิตการสอนต้องใช้สื่อการสอนที่ได้รับเพื่อแจกผู้ฟัง โดยผู้ฟังในการอบรมเป็นครู ก. ด้วยกัน หลังจากนั้นวิทยากรประจำกลุ่มเป็นผู้ซักถาม วิจารณ์ และประเมินผลของการสอนใน 6 หมวด ประกอบด้วย 1. ความรู้และเนื้อหาในเรื่องที่สอน 2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ 3. เทคนิควิธีในการสอน 4. ความสามารถในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 5. ความชัดเจนในการตอบข้อซักถามและให้คำแนะนำ และ 6. ความเหมาะสมของวิทยากรโดยรวม แต่ละหมวดมีคะแนนประเมิน 5 คะแนน รวม 30 คะแนน โดยครู ก. ต้องได้คะแนนจากวิทยากรประจำกลุ่มไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ถึงจะผ่านเกณฑ์ หากไม่ผ่านเกณฑ์ วิทยากรประจำกลุ่มจะมีการซ่อมเสริมโดยแนะนำข้อบกพร่อง และให้ครู ก. ที่ไม่ผ่านสาธิตการสอนก่อนการให้สาธิตการสอนใหม่และประเมินซ้ำ

ผู้วิจัยจัดทำสื่อการสอนเพื่อให้ครู ก. ใช้ประกอบการอบรมและนำกลับไปสอนผู้บริโภค ประกอบด้วยกระเป๋าผ้าที่ด้านหน้าระบุแผนผังการตรวจสอบฉลากอาหาร (6 เช็ค) ด้านหลังระบุตัวอย่างฉลากอาหารเสมือนจริง ภายในกระเป๋าผ้าประกอบด้วยคู่มือรายละเอียดแผนผังการตรวจสอบฉลากอาหาร (6 เช็ค) และโมเดลตัวอย่างฉลากอาหารเสมือนจริง

ตัวอย่าง

ตัวอย่างที่เป็น ครู ก. คือ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา อสม. เจ้าหน้าที่ของ รพ.สต. ในจังหวัดสงขลา โดยตัวอย่างต้องสามารถอ่านออกและเขียนได้ มีความสามารถในการใช้สื่อออนไลน์หรือแอปพลิเคชัน มีความสนใจและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ การคำนวณขนาดตัวอย่างใช้สูตรสำหรับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของประชากรสองชุดที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน โดยกำหนดขนาดอิทธิพลในระดับปานกลางหรือ 0.5 ความคลาดเคลื่อนชนิดที่หนึ่งเท่ากับ 0.05 และความคลาดเคลื่อนชนิดที่ 2 เท่ากับ 0.20 การคำนวณได้ด้วย G*power (8) ได้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 32 คน ผู้วิจัยเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็น 48 คนสำหรับกรณีตัวอย่างสูญหาย ผู้วิจัยขอให้เจ้าหน้าที่จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอคัดเลือกตัวอย่างให้อำเภอละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 16 อำเภอ เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่ครอบคลุมทุกอำเภอในจังหวัดสงขลา

เครื่องมือวิจัยและการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ 2 ชุดจากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย 1) แบบวัดความสามารถในการตรวจสอบฉลากอาหาร ประกอบด้วย 6 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (6 ข้อ) ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับฉลากอาหาร (8 ข้อ) เป็นคำถามถูก-ผิด 4 ตัวเลือก ตอนที่ 3 ทักษะการตรวจสอบฉลากอาหาร (8 ข้อ) เป็นคำถามถูก-ผิด 4 ตัวเลือก ตอนที่ 4 ความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลด้านอาหาร (5 ข้อ) เป็นคำถามถูก-ผิด 4 ตัวเลือก ตอนที่ 5 การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภค (6 ข้อ) เป็นคำถามถูก-ผิด 4 ตัวเลือก และตอนที่ 6 ทักษะคิดเกี่ยวกับฉลากอาหาร (5 ข้อ) เป็นคำถามที่มีตัวเลือกแบบ Likert 5 ระดับจากไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งถึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง และ 2) แบบประเมินการสาธิตการสอนประกอบด้วย 6 หมวด หมวดละ 5 คะแนน รวม 30 คะแนน ดังนี้ หมวดที่ 1 ความรู้และเนื้อหาในเรื่องที่สอน หมวดที่ 2 ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ หมวดที่ 3 เทคนิควิธีในการสอน หมวดที่ 4 ความสามารถในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ หมวดที่ 5 ความชัดเจนในการตอบข้อซักถามและให้คำแนะนำ และหมวดที่ 6 ความเหมาะสมของวิทยากรโดยรวม การประเมินแบ่งเป็น 5 ระดับคะแนนดังนี้ ระดับ 1: นำเสนอเนื้อหาขาดความชัดเจนและไม่สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้เลย ระดับ 2: การนำเสนอเนื้อหาขาดความชัดเจน มีความสับสน และมีเทคนิคที่ไม่เหมาะสมกับผู้ฟัง ระดับ 3: นำเสนอเนื้อหาได้บ้าง แต่ไม่ครอบคลุมเทคนิคที่เหมาะสมทั้งหมด ระดับ 4: นำเสนอ

เนื้อหาได้ชัดเจนและใช้เทคนิคหลากหลาย แต่ยังมีบางจุดที่ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร และระดับ 5: นำเสนอเนื้อหาชัดเจนเข้าใจง่าย ใช้เทคนิคที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้ฟัง

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือทั้งสองชุด ทำโดยการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ 8 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองผู้บริโภคจาก สสจ. (2 ท่าน) ผู้เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองผู้บริโภคจากโรงพยาบาล ชุมชน (1 ท่าน) ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินและวัดผลใน สสจ. (1 ท่าน) อาจารย์มหาวิทยาลัยในคณะศึกษาศาสตร์ (1 ท่าน) และอาจารย์ในโรงเรียนสาธิต (3 ท่าน) แบบวัดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารและแบบประเมินการสาธิตการสอนได้ค่า IOC (index of item-objective congruence) เท่ากับ 0.93 และ 0.98 ตามลำดับ การศึกษาทดสอบเครื่องมือในประชาชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับครู ก. จำนวน 39 คน เพื่อค้นหาปัญหาที่อาจพบในการใช้แบบสอบถาม

การเก็บข้อมูล

ก่อนและหลังการอบรม ครู ก. ต้องตอบแบบวัดความสามารถในการตรวจสอบฉลากอาหารโดยใช้ google form ส่วนการประเมินทักษะการถ่ายทอดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารฯ แก่ประชาชนของครู ก. ทำโดยวิทยากรประจำกลุ่ม หากครู ก. ได้คะแนนรวมไม่ถึงร้อยละ 80 ในการสาธิตการสอน วิทยากรประจำกลุ่มจะให้ซ่อมการประเมินโดยแนะนำข้อบกพร่องและให้ครู ก. สอนสาธิตซ้ำ และประเมินใหม่จนครู ก. ผ่านการประเมิน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การบรรยายข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของตัวอย่างใช้สถิติเชิงพรรณนา การทดสอบการแจกแจงแบบปกติของข้อมูลความสามารถในการใช้ฉลากอาหารใช้ Q-Q Plot หากตัวแปรแจกแจงแบบปกติ การศึกษาใช้ Paired t-test สำหรับเปรียบเทียบข้อมูลในช่วงก่อนและหลังการอบรม และใช้ Wilcoxon signed-rank test สำหรับข้อมูลที่แจกแจงแบบไม่ปกติ การศึกษากำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 การแปลผลขนาดอิทธิพลยึดหลักการของ Cohen โดยขนาดอิทธิพลที่เล็ก ปานกลาง และมากมีค่า 0.20, 0.50, และ 0.8 ตามลำดับ (9)

โครงการที่ 2 การประเมินผลการถ่ายทอดของครู ก.

การจัดกิจกรรมครู ก.

ครู ก. 48 คน แบ่งเป็น 16 ทีม (อำเภอละ 1 ทีม) โดยแต่ละทีมจัดกิจกรรมในชุมชนของตนเองเป็นเวลา 1

ชั่วโมงเพื่อถ่ายทอดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารแก่ผู้บริโภค ทั้งนี้ครู ก. อาจสอนครั้งละ 1 คน หรือร่วมกันสอนทั้ง 3 คนแล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละชุมชน โดยอาจอบรมครั้งเดียวหรือหลายครั้งเพื่อให้ได้ผู้เข้าอบรมครบตามที่กำหนด ครู ก. ใช้สื่อประกอบการสอนที่ผู้วิจัยจัดเตรียมให้ในการอบรม และแจกแบบวัดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารฯ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมตอบในช่วงก่อนและหลังการอบรม

เนื้อหาการอบรมประกอบด้วยบรรยายหัวข้อความรู้เรื่องฉลากเป็นเวลา 10 นาที หัวข้อการเล่าประสบการณ์ผู้ป่วยที่บริโภคผลิตภัณฑ์อาหารไม่ปลอดภัยจำนวน 10 นาที หัวข้อการสร้างทัศนคติต่อการใช้ฉลากอาหารโดยผู้นำศาสนาในกรณีที่ผู้บริโภคเป็นมุสลิม โดยผู้นำศาสนาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องหมาย ฮาลาล และเครื่องหมายฮาลาล (การได้รับเครื่องหมายฮาลาลต้องได้รับเครื่องหมาย ฮาลาล ก่อน) จำนวน 10 นาที ตามด้วยการฝึกทักษะการตรวจสอบฉลาก ผู้บริโภคฝึกปฏิบัติโดยใช้แผนผังการตรวจสอบฉลากอาหารและสื่อการสอนที่ผู้วิจัยมอบให้ครู ก. จำนวน 30 นาที

ตัวอย่าง

ตัวอย่างคือผู้บริโภคในจังหวัดสงขลาที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งสามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ การคำนวณขนาดตัวอย่างใช้สูตรสำหรับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของประชากรสองชุดที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน โดยกำหนดขนาดอิทธิพลในระดับปานกลาง หรือ 0.5 ความคลาดเคลื่อนชนิดที่หนึ่งเท่ากับ 0.05 และความคลาดเคลื่อนชนิดที่ 2 เท่ากับ 0.20 การคำนวณด้วย G*Power (8) ได้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 32 คน ผู้วิจัยเพิ่มขนาดตัวอย่างเป็น 40 คนเผื่อสำหรับกรณีที่ตัวอย่างสูญหาย ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยวางแผนให้ทีมครู ก. ในแต่ละอำเภอสอนผู้บริโภคอำเภอละ 40 คน (รวม 16 อำเภอ) ดังนั้นตัวอย่างรวมทั้งวางแผนไว้ คือ 640 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การบรรยายข้อมูลทางประชากรศาสตร์ของตัวอย่างใช้สถิติเชิงพรรณนา การทดสอบการแจกแจงแบบปกติของข้อมูลใช้ Q-Q Plot หากตัวแปรแจกแจงแบบปกติ การศึกษาใช้ Paired t-test สำหรับเปรียบเทียบข้อมูลที่วัดในช่วงก่อนและหลังการอบรม และใช้ Wilcoxon signed-rank test สำหรับข้อมูลที่แจกแจงแบบไม่ปกติ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 การแปลผลขนาดอิทธิพลใช้คำแนะนำของตาม Cohen ดังกล่าวมาแล้ว (9)

ผลการวิจัย

โครงการที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะของครู ก.

ลักษณะของครู ก.

ครู ก. เข้าร่วมงานวิจัยทั้งหมด 42 คนจาก 13 อำเภอในจังหวัดสงขลา อย่างไรก็ตาม ครู ก. บางคนไม่ได้ตอบแบบวัดความสามารถในการใช้ฉลากอาหารฯ ในช่วงก่อนหรือหลังการอบรม ทำให้มีข้อมูลของครู ก. เพียง 32 คนเท่านั้นสำหรับวิเคราะห์ผล ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครู ก. แสดงอยู่ในตารางที่ 1 ครู ก. ส่วนใหญ่เป็นหญิง (ร้อยละ 90.6) กลุ่มอายุ 41-50 ปี มีสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 37.4) ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 25.0) อาชีพเกษตรกรมีสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 25.0) ครู ก. นับถือ

ตารางที่ 1. ลักษณะทั่วไปของครู ก. (N = 32)

คุณลักษณะ	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ	
ชาย	29 (9.4)
หญิง	3 (90.6)
อายุ	
21-30 ปี	6 (18.8)
31-40 ปี	6 (18.8)
41-50 ปี	12 (37.4)
51-60 ปี	8 (25.0)
ระดับการศึกษา	
ไม่ได้เรียนหนังสือ	6 (18.8)
ป.1-ป.4	5 (15.6)
ป.5-ป.6 หรือ ป.7	3 (9.4)
ม.1-ม.3 หรือ มศ.1-มศ.3	5 (15.6)
ม.4-ม.6 หรือ มศ.4-มศ.6/ปวช.	8 (25.0)
อนุปริญญา/ปวส.	1 (3.1)
ปริญญาตรี	1 (3.1)
สูงกว่าปริญญาตรี	1 (3.1)
อื่น ๆ	2 (6.2)
อาชีพ	
เกษตรกร	8 (25.0)
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	6 (18.8)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	5 (15.6)
พนักงานบริษัท	5 (15.6)
รับจ้าง	3 (9.4)
อื่น ๆ	5 (15.6)

ตารางที่ 1. ลักษณะทั่วไปของครู ก. (N = 32) (ต่อ)

คุณลักษณะ	จำนวน (ร้อยละ)
ศาสนา	
พุทธ	20 (62.5)
อิสลาม	12 (37.5)
สถานภาพ	
อสม.	18 (56.3)
เจ้าหน้าที่ รพ.สต.	12 (37.5)
ผู้นำชุมชน/ผู้นำศาสนา	2 (6.2)

หมายเหตุ: อสม.: อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน;
รพ.สต.: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ศาสนาพุทธเป็นหลัก (ร้อยละ 62.5) ส่วนใหญ่เป็น อสม. (ร้อยละ 56.3)

ความสามารถในการใช้ฉลากอาหารของครู ก.

จากตารางที่ 2 หลังการอบรมพบการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใน 3 ด้านของความสามารถในการใช้ฉลากอาหารฯ โดยด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคมีการพัฒนาสูงสุดและมีคะแนนเพิ่มในระดับที่มาก (Cohen's d = 0.87, $P < 0.001$) รองลงมาคือทักษะการตรวจสอบฉลากอาหารและการเข้าถึงข้อมูลด้านอาหาร มีคะแนนเพิ่มในระดับปานกลาง (Cohen's d = 0.60 และ 0.53, $P = 0.003$ และ 0.006 ตามลำดับ) ส่วนความรู้เกี่ยวกับฉลากอาหารไม่เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังการอบรม ($P = 0.80$) ทักษะคิดเกี่ยวกับการใช้ฉลากอาหารของครู ก. ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($P = 0.005$) โดยมีขนาดอิทธิพลในระดับปานกลาง (Cohen's d = 0.53)

ความสามารถในการถ่ายทอดของครู ก.

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินการสาธิตการสอนหลังผ่านการอบรมของ ครู ก. ทั้ง 42 รายที่เข้ารับการอบรม ครู ก. มีคะแนนเฉลี่ยของการประเมินทุกด้านเกินกว่า 4.15 (จากคะแนนเต็ม 5) คะแนนเฉลี่ยของการประเมินทั้ง 6 ด้านคือ 4.33 ± 0.66 คิดเป็นร้อยละ 86.67 ของคะแนนเต็ม

ผลการอบรมครู ก.

หลังการอบรม ครู ก. มีผู้ผ่านการประเมินความสามารถคุ้มครองตนเองและทัศนคติด้านฉลากอาหาร (ได้คะแนนรวมเกินร้อยละ 80) จำนวน 31 คน จากทั้งหมด

ตารางที่ 2. คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการใช้ฉลากอาหาร ของครู ก. ก่อนและหลังการอบรม (N =32)

ความสามารถในการใช้ฉลากอาหาร	คะแนน	คะแนนเฉลี่ย±SD		Cohen's d ¹	P
	เต็ม	ก่อนอบรม	หลังอบรม		
การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภค	6	4.69±1.28	5.81±0.59	0.87	<0.001 ²
ทักษะการตรวจสอบฉลากอาหาร	8	6.50±1.24	7.25±0.88	0.60	0.003 ²
การเข้าถึงข้อมูลด้านอาหาร	5	4.16±0.95	4.66±0.65	0.53	0.006 ²
ความรู้เกี่ยวกับฉลากอาหาร	8	7.03±1.06	7.13±1.58	0.09	0.80 ²
ทัศนคติด้านฉลากอาหาร	25	23.53±2.20	24.69±1.12	0.53	0.005 ³

1: ขนาดอิทธิพล 0.2, 0.5 และ 0.8 หมายถึงมีผลน้อย ปานกลาง และมาก ตามลำดับ

2: paired t-test

3: Wilcoxon signed-rank test

32 คนที่ได้ทำแบบทดสอบทั้งในช่วงก่อนและหลังการอบรม (ร้อยละ 96.87) วิทยากรในการอบรมได้อธิบายให้ผู้รับการอบรมที่ไม่ผ่านเข้าใจในประเด็นที่ตอบผิด เมื่อตรวจสอบความเข้าใจใหม่แล้วพบว่ามีความเข้าใจถูกต้อง จึงให้ผ่านการประเมิน

ส่วนการประเมินการสาธิตการสอนของ ครู ก. ทั้ง 42 รายที่เข้าอบรมพบว่า ในการประเมินรอบแรกมีผู้ไม่ผ่านการประเมินการสอนจำนวน 9 คน (ร้อยละ 24.43) ทั้ง 9 รายได้รับการอบรมเพิ่มเติมโดยให้ฝึกสอนใหม่และวิทยากรประจำกลุ่มชี้แนะข้อบกพร่อง เมื่อประเมินซ้ำพบว่า ทั้ง 9 รายผ่านการประเมิน นั่นคือได้คะแนนรวมเกินร้อยละ 80 ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกรายผ่านการประเมินในส่วนนี้

โครงการที่ 2 การประเมินผลการถ่ายทอดของครู ก. ผู้บริโภคที่เข้ารับการอบรม

ครู ก. 42 คน ลงพื้นที่สอนผู้บริโภคในพื้นที่ของตนเองรวมทั้งสิ้น 13 อำเภอ โดยครู ก. ในแต่ละอำเภอเชิญผู้บริโภคมาสอนที่ห้องประชุมของ รพ.สต. หรือห้องประชุมสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ มีครู ก. จำนวน 2 อำเภอ ที่สอนในการประชุมประจำเดือนของชุมชน ในการวิจัยมีการจัดการสอนทั้งหมด 18 ครั้ง แต่ละครั้งมีผู้บริโภคเข้าร่วม ประมาณ 30 - 80 คน

คุณลักษณะทั่วไปของผู้บริโภคที่เข้าอบรมแสดงอยู่ในตารางที่ 4 ผู้บริโภคตอบแบบวัดความสามารถในการตรวจสอบฉลากอาหารทางออนไลน์รวมทั้งสิ้น 820 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 86.7) กลุ่มอายุ 51-60 ปี มีสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 34.6) ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 24.6) อาชีพเกษตรกรมี

สัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 48.2) นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก (ร้อยละ 67.8) ส่วนใหญ่เป็น อสม. (ร้อยละ 74.9) ซึ่งแสดงว่า ครู ก. ส่วนใหญ่ไปสอนผู้บริโภคที่เป็น อสม. ในพื้นที่ซึ่งโดยมากมีการจัดทำแผนให้ อสม. ที่เข้าอบรมไปขยายผลโดยจัดสอนผู้บริโภคที่ อสม. รับผิดชอบ

ตารางที่ 3. ผลการประเมินการสาธิตการสอนของ ครู ก. (N=42)

ทักษะการถ่ายทอดด้านต่าง ๆ	ค่าเฉลี่ย±SD ¹
ความรู้และเนื้อหาในเรื่องที่สอน	4.32±0.72
ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้	4.41±0.77
เทคนิควิธีในการสอน	4.15±0.79
ความสามารถในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้	4.34±0.76
ความชัดเจนในการตอบคำถาม-ให้คำแนะนำ	4.44±0.71
ความเหมาะสมของวิทยากรโดยรวม	4.34±0.69
คะแนนรวมเฉลี่ย 6 ด้าน	4.33±0.66

1: คะแนนเต็ม 5

การประเมินผลในผู้ที่เข้าอบรม

ผลการวิจัยพบว่า ความเที่ยงของเครื่องมือในการวัดสมรรถนะ อยู่ในระดับ 0.68 หลังการอบรม ผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการใช้ฉลากอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทั้ง 4 ด้าน (ตารางที่ 5) โดยด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคและความรู้เกี่ยวกับฉลากอาหารมีการพัฒนาสูงสุด โดยมีคะแนนเพิ่มในระดับปานกลาง (Cohen's d = 0.49 และ 0.44, P<0.001 และ <0.001 ตามลำดับ) รองลงมาคือ ทักษะการตรวจสอบฉลากอาหารมี

คะแนนเพิ่มปานกลางก่อนไปทางน้อย (Cohen's $d = 0.35$, $P < 0.001$) ส่วนการเข้าถึงข้อมูลด้านอาหารอาหารมีคะแนนเพิ่มค่อนข้างน้อย (Cohen's $d = 0.29$, $P < 0.001$) ทศนคติเกี่ยวกับการใช้ฉลากอาหารเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$) แต่ทศนคติเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย (Cohen's $d = 0.17$)

การเปรียบเทียบผลการอบรมครู ก. และผู้บริหาร

การเปรียบเทียบผลของการอบรมครู ก. โดยวิทยากรที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น (ตารางที่ 2) และการอบรมผู้บริหารโดยครู ก. (ตารางที่ 5) พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมทั้งสองกลุ่มมีการพัฒนาสูงสุดในด้านเดียวกัน คือ การตัดสินใจ

ตารางที่ 4. ลักษณะทั่วไปของผู้บริโภคที่เข้ารับการอบรม (N = 820)

คุณลักษณะ	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ	
ชาย	711 (86.7)
หญิง	109 (13.3)
อายุ	
น้อยกว่า 20 ปี	10 (1.2)
21-30 ปี	29 (3.5)
31-40 ปี	100 (12.2)
41-50 ปี	234 (28.5)
51-60 ปี	284 (34.6)
มากกว่า 60 ปี	163 (19.9)
ศาสนา	
พุทธ	556 (67.8)
อิสลาม	262 (32.0)
คริสต์	2 (0.2)
ระดับการศึกษา	
ไม่ได้เรียนหนังสือ	1 (0.1)
ป.1-ป.4	96 (11.7)
ป.5-ป.6 หรือ ป.7	172 (21.0)
ม.1-ม.3 หรือ มศ.1-มศ.3	160 (19.5)
ม.4-ม.6 หรือ มศ.4-มศ.6/ปวช.	202 (24.6)
อนุปริญญา/ปวส.	63 (7.7)
ปริญญาตรี	122 (14.9)
สูงกว่าปริญญาตรี	4 (0.5)
อื่น ๆ	2 (6.2)

ตารางที่ 4. ลักษณะทั่วไปของผู้บริโภคที่เข้ารับการอบรม (N = 820) (ต่อ)

คุณลักษณะ	จำนวน (ร้อยละ)
อาชีพ	
เกษตรกร	395 (48.2)
รับจ้าง	158 (19.3)
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	120 (14.6)
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	27 (3.3)
พนักงานบริษัท	25 (3.3)
แม่บ้าน	12 (1.5)
นักเรียน/นักศึกษา	10 (1.2)
อื่น ๆ	29 (3.5)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	44 (5.4)
บทบาทในชุมชน	
อสม.	614 (74.9)
ผู้นำชุมชน	36 (4.4)
เจ้าหน้าที่ของ รพ.สต)	18 (2.2)
ผู้นำศาสนา	4 (0.5)
อื่น ๆ	148 (18.0)

หมายเหตุ: อสม.: อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน; รพ.สต: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

เกี่ยวกับการบริโภค แต่การอบรมในครู ก. โดยวิทยากรมีขนาดอิทธิพลสูงกว่าในมิติของการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภค ทักษะการตรวจสอบฉลากอาหาร การเข้าถึงข้อมูลด้านอาหาร และทัศนคติด้านฉลากอาหารซึ่งอาจเป็นเพราะครู ก. ได้รับการอบรมแบบเข้มข้นและมีการฝึกปฏิบัติมากกว่า อย่างไรก็ตาม ความรู้ด้านฉลากอาหารของ ครู ก. ไม่ได้เพิ่มขึ้นหลังการอบรม แต่ความรู้ของผู้บริโภคหลังอบรมจากครู ก. เพิ่มขึ้นในระดับปานกลาง (Cohen's $d = 0.44$)

การอภิปรายผล

หลักสูตรการพัฒนาสมรรถนะฯ ของครู ก. ในการวิจัยซึ่งมีระยะเวลาเพียง 1 วัน สามารถพัฒนาความสามารถของครู ก. ได้ โดยเฉพาะด้านการตัดสินใจในการบริโภคที่มีขนาดอิทธิพลสูงถึง 0.87 นอกจากนี้ ครู ก. ยังสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้บริโภคมีความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้านที่ประเมิน ผลของการพัฒนา

ตารางที่ 5. คะแนนเฉลี่ยความสามารถในการใช้ฉลากอาหารฯ ของผู้บริโภค ก่อนและหลังเข้าอบรมจากครู ก. (N =820)

ความสามารถในการใช้ฉลากอาหาร	คะแนน	คะแนนเฉลี่ย±SD		Cohen's d ¹	P
	เต็ม	ก่อนอบรม	หลังอบรม		
การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภค	6	4.44±1.45	5.16±1.22	0.49	<0.001 ²
ความรู้เกี่ยวกับฉลากอาหาร	8	6.84±1.39	7.45±0.84	0.44	<0.001 ²
ทักษะการตรวจสอบฉลากอาหาร	8	5.70±1.56	6.24±1.38	0.35	<0.001 ²
การเข้าถึงข้อมูลด้านอาหาร	5	4.00±1.11	4.32±1.00	0.29	<0.001 ²
ทัศนคติด้านฉลากอาหาร	25	23.14±2.69	23.59±2.22	0.17	<0.001 ³

1: ขนาดอิทธิพล 0.2, 0.5 และ 0.8 หมายถึงมีผลน้อย ปานกลาง และมาก ตามลำดับ

2: paired t-test; 3: Wilcoxon's signed rank test

สมรรถนะฯ ครู ก. แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรที่ออกแบบโดยบูรณาการทฤษฎีการกระทำที่มีการวางแผนไว้ของ Ajzen (5) เข้ากับแนวคิด "6 เช็ค" (6) มีประสิทธิผลในการพัฒนาครู ก. ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญชัย ภาละกาล และคณะ (7) ที่แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะด้านการคุ้มครองผู้บริโภคต้องอาศัยทั้งความรู้ ทัศนคติ และทักษะปฏิบัติที่บูรณาการกัน การที่ครู ก. มีการพัฒนาสูงสุดในด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคนั้นสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการตัดสินใจในสถานการณ์จริงได้ดี

ทักษะการตรวจสอบฉลากอาหารและการเข้าถึงข้อมูลด้านอาหารของครู ก. มีการพัฒนาในระดับปานกลาง ซึ่งแม้จะไม่สูงเท่าด้านการตัดสินใจ แต่ก็ถือว่ามีความสำคัญทั้งในทางสถิติและในทางปฏิบัติ โดยมีขนาดอิทธิพลที่ระดับ 0.60 และ 0.53 ตามลำดับ การพัฒนาทักษะเหล่านี้มีความสำคัญเพราะเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการตรวจสอบฉลากอาหารอย่างเป็นระบบตามแนวทาง "6 เช็ค" การที่ครู ก. พัฒนาทักษะเหล่านี้ได้ในเวลาเพียง 1 วันแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการฝึกปฏิบัติจริง อย่างไรก็ตาม ความรู้เกี่ยวกับฉลากอาหารของครู ก. ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังการอบรม ผลลัพธ์นี้อาจเนื่องจากครู ก. ส่วนใหญ่เป็น อสม. หรือเป็นเจ้าหน้าที่รพ.สต. ซึ่งมีพื้นฐานความรู้ด้านสุขภาพอยู่แล้วในระดับหนึ่ง ทำให้คะแนนความรู้ก่อนการอบรมอยู่ในระดับสูง (7.03 จาก 8 คะแนน) จึงมีการพัฒนาเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อย นั่นคือ เกิด ceiling effect ทำให้ไม่พบการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ เนื้อหาด้านความรู้ในหลักสูตรไม่ได้รับการเน้นหนักเท่ากับการพัฒนาทักษะและทัศนคติ โดยการบรรยายความรู้ใช้เวลาเพียง 30-

45 นาที ในขณะที่กิจกรรมฝึกปฏิบัติและพัฒนาทักษะการถ่ายทอดใช้เวลาถึง 3 ชั่วโมง

ทัศนคติของครู ก. เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่าขนาดอิทธิพลจะอยู่ในระดับปานกลาง (0.53) ทัศนคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าความรู้และทักษะ การที่หลักสูตรสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ในเวลาเพียง 1 วันนั้นถือว่าเป็นผลสำเร็จที่น่าพอใจ เนื่องจากหลักสูตรถูกออกแบบเพื่อสร้างทัศนคติเชิงบวกด้วยการนำเสนอกรณีศึกษาผู้ป่วยที่ประสบปัญหาจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย การบูรณาการมิติทางศาสนาโดยผู้นำศาสนาอิสลามที่อธิบายความสัมพันธ์เครื่องหมาย ออย. กับหลักความเชื่อทางศาสนา และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ครู ก. แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน

ผลการประเมินการสาธิตวิทยากรของครู ก. แสดงให้เห็นว่า ครู ก. สามารถพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ได้ในระดับดีมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 86.67 และผ่านเกณฑ์การประเมินทั้งหมดหลังได้รับการซ่อมเสริม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดใช้ระยะเวลาถึง 3 ชั่วโมง ซึ่งเป็นครึ่งหนึ่งของหลักสูตรทั้งหมด การจัดให้มีการสาธิตการสอนจริงโดยแต่ละคนต้องสอนต่อหน้าเพื่อนร่วมกลุ่มและวิทยากร พร้อมรับฟังคำวิจารณ์ทันทีและมีโอกาสปรับปรุงและสาธิตซ้ำหากไม่ผ่านเกณฑ์ การที่มีครู ก. จำนวน 9 คน (ร้อยละ 21.43) ที่ไม่ผ่านเกณฑ์ในรอบแรกแต่สามารถผ่านได้ทั้งหมดหลังการซ่อมเสริมนั้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีระบบสนับสนุนที่เหมาะสม

การถ่ายทอดความรู้จากครู ก. สู่ผู้บริโภคประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยผู้บริโภคมีการพัฒนา

ความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเอง เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกด้านที่ประเมิน ซึ่งแตกต่างจากครู ก. ที่ไม่มีการพัฒนาด้านความรู้ เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือผู้บริโภคมักจะแนบความรู้ก่อนการอบรมที่ต่ำกว่ามาก (4.00 จาก 8 คะแนน เทียบกับ 7.03 ของครู ก.) จึงสามารถพัฒนาได้มากกว่า ความรู้เกี่ยวกับฉลากอาหารของผู้บริโภคเพิ่มขึ้นโดยมีขนาดอิทธิพล 0.44 เมื่อเปรียบเทียบกับครู ก. ที่ไม่มีการพัฒนาด้านนี้ แสดงให้เห็นว่าการถ่ายทอดความรู้ระดับพื้นฐานนั้นครู ก. สามารถทำได้เป็นอย่างดีแม้จะมีเวลาสอนไม่นาน

การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคของผู้บริโภคพัฒนาในระดับปานกลาง (Cohen's $d = 0.49$) แม้จะต่ำกว่าของครู ก. (0.87) เนื่องจากครู ก. ได้รับการพัฒนาอย่างเข้มข้นมากกว่า มีเวลาในการฝึกปฏิบัติมากกว่า และได้รับการประเมินและซ่อมเสริมจนมั่นใจว่ามีสมรรถนะที่เพียงพอ ในขณะที่ผู้บริโภคได้รับการอบรมเพียงครั้งเดียวในระยะเวลาสั้น การตัดสินใจเกี่ยวกับการบริโภคของผู้บริโภคเป็นเป้าหมายสูงสุดเพราะทำให้ผู้บริโภคสามารถบริโภคอาหารได้อย่างปลอดภัยด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ทักษะการตรวจสอบฉลากอาหารและการเข้าถึงข้อมูลด้านอาหารของผู้บริโภคพัฒนาในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยเช่นกัน (Cohen's $d = 0.35$ และ 0.29) ส่วนทัศนคติของผู้บริโภคมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่าขนาดอิทธิพลจะอยู่ในระดับน้อย (0.17) ผลลัพธ์นี้คล้ายคลึงกับของครู ก. การเปลี่ยนแปลงทัศนคติต้องการเวลาและประสบการณ์สะสม ผู้บริโภคอาจมีทัศนคติเดิมที่ดีอยู่แล้วต่อการใช้ฉลากอาหารอยู่แล้ว และการอบรมเพียงครั้งเดียวในระยะเวลาสั้นอาจไม่เพียงพอที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลง

สิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งคือการที่มีผู้บริโภคมองแบบวัดความสามารถจำนวนมากกว่าที่กำหนดไว้ในแผนการวิจัย (820 คน เทียบกับ 640 คน) เนื่องจากครู ก. บางพื้นที่สอนผู้บริโภคที่เป็น อสม. ทั้งหมดในพื้นที่ แล้วจัดทำแผนให้ อสม. นั้นไปขยายผลสอนต่อผู้บริโภคที่ อสม. ดูแล ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้ในชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพชุมชน อย่างไรก็ตาม การแพร่กระจายของข้อมูลในลักษณะนี้อาจส่งผลต่อความถูกต้องภายในของการวิจัย เพราะ อสม. ที่ได้รับการสอนต่ออาจได้รับข้อมูลที่แตกต่างไปจากที่ครู ก. สอนในช่วงแรกทั้งในเชิงเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด

สิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การจัดเตรียมสื่อการสอนที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับการใช้งาน กระเป๋าผ้าที่มีแผนผังการตรวจสอบฉลากอาหาร "6 เช็ก" พร้อมด้วยคู่มือและโมเดลตัวอย่างฉลากอาหารเสมือนจริง เป็นสื่อการสอนที่ออกแบบมาเพื่อสื่อสารข้อมูลได้ชัดเจน และสามารถนำไปใช้งานได้จริง การที่สื่อการสอนมีรูปแบบเป็นกระเป๋าผ้าทำให้พกพาได้สะดวกและมีความทนทาน เหมาะสำหรับการใช้งานในชุมชนซ้ำ ๆ การมีแผนผังการตรวจสอบ "6 เช็ก" บนกระเป๋าทำให้ครู ก. และผู้บริโภคสามารถอ้างอิงได้ตลอดเวลา ช่วยเสริมความจำและความเข้าใจ การมีตัวอย่างฉลากอาหารเสมือนจริงช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติกับสื่อที่คล้ายกับสิ่งที่พบได้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งช่วยให้สามารถถ่ายโอนความรู้ไปใช้ได้ง่ายขึ้น

การศึกษานี้มีข้อจำกัดหลายประการ ประการแรก การวิจัยเป็นแบบกลุ่มเดียวที่ไม่มีกลุ่มเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงที่พบหลังการอบรมไม่อาจสรุปได้อย่างแน่ชัดว่าเกิดจากการอบรมเพียงอย่างเดียว การวิจัยในอนาคตควรใช้แบบแผนการวิจัยที่มีกลุ่มควบคุมเพื่อเพิ่มความถูกต้องภายใน อย่างไรก็ตาม ในบริบทของการวิจัยในพื้นที่จริง การมีกลุ่มควบคุมอาจเป็นไปได้ยาก การวิจัยยังพบปัญหาการสูญหายของข้อมูลในโครงการที่ 1 ซึ่งมีครู ก. เข้าร่วมการอบรม 42 คน แต่สามารถจับคู่แบบวัดในช่วงก่อนและหลังการอบรมได้เพียง 32 คน เพราะมีผู้ไม่ตอบแบบสอบถาม นอกจากนี้ การศึกษาประเมินผลในระยะสั้น คือ ประเมินทันทีหลังการอบรมโดยไม่มีการติดตามผลในระยะยาว จึงไม่ทราบว่าความรู้และทักษะที่พัฒนาขึ้นนั้นคงอยู่ได้นานเท่าใด และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงหรือไม่ การวิจัยในอนาคตควรติดตามผลในระยะยาว เช่น ที่ 3 เดือน 6 เดือน และ 1 ปีหลังการอบรม เพื่อประเมินความคงทนของความรู้และทักษะ รวมถึงการนำไปใช้ในชีวิตจริง การศึกษาในอนาคตควรประเมินผลกระทบต่อพฤติกรรมที่แท้จริง เช่น พฤติกรรมการอ่านฉลากก่อนซื้อหรือบริโภค การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์โดยอาศัยข้อมูลบนฉลาก

การวิจัยนี้ "ครู ก." ประกอบด้วยบุคคลจากหลากหลายบทบาท (ผู้นำชุมชน, ผู้นำศาสนา, อสม., เจ้าหน้าที่ รพ.สต.) แต่นำมาวิเคราะห์เป็นกลุ่มเดียว โดยไม่ได้จำแนกตามความสามารถในเรื่องฉลากอาหารที่ต่างกัน จึงอาจมีผลต่อประสิทธิผลในการถ่ายทอดความรู้ อีกทั้ง ครู ก. บางคนมีหลายสถานะ เช่น เป็นผู้นำชุมชน

และอสม. หรือเป็นผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนา ทำให้งานวิจัยไม่อาจสรุปได้ถึงคุณลักษณะของครู ก. ที่เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะฯ

แม้ว่าโปรแกรมนี้จะประสบความสำเร็จในจังหวัดสงขลา แต่บริบทของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันทั้งในเชิงประชากรศาสตร์ วัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากรที่มีอยู่ การนำโปรแกรมนี้ไปใช้ในพื้นที่อื่นจึงควรมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูง อาจจำเป็นต้องมีการแปลเนื้อหาและสื่อการสอนเป็นภาษาท้องถิ่น หรือในพื้นที่ที่การเข้าถึงเทคโนโลยีมีจำกัด อาจจำเป็นต้องใช้แบบวัดแบบกระดาษแทนแบบออนไลน์

การวิจัยในอนาคตควรติดตามผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ฉลากอาหารในระยะ 6 เดือน และ 1 ปี หลังการอบรมเพื่อประเมินความคงทนของการเรียนรู้ นอกจากนี้ ควรเปรียบเทียบประสิทธิภาพการใช้ ครู ก. กับวิธีการอื่นในการเผยแพร่ความรู้ เช่น การอบรมโดยเจ้าหน้าที่โดยตรง หรือการใช้สื่อออนไลน์ รวมถึงควรศึกษาในตัวอย่างที่เป็น ครู ก. ที่มีบทบาททางสังคมต่างไป เช่น เป็นครูในโรงเรียนหรือเป็นพระภิกษุ เนื้อหาหลักสูตรในอนาคตควรได้รับการปรับให้ครอบคลุมผลิตภัณฑ์สุขภาพอื่น เช่น ผลิตภัณฑ์ยา ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์สมุนไพร

สรุป

การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสมรรถนะครู ก. ด้านการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านหลักสูตรที่ออกแบบอย่างรอบคอบโดยใช้ทฤษฎีเป็นพื้นฐานและคำนึงถึงบริบทท้องถิ่น ครู ก. ที่ได้รับการพัฒนาสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้บริโภคมีความสามารถในการใช้ฉลากอาหารเพื่อคุ้มครองตนเองเพิ่มขึ้น การวิจัยได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนานโยบายและแนวปฏิบัติด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์อาหาร โมเดลของการใช้ครู ก. เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นกลยุทธ์ที่มีศักยภาพสูงในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างอย่างยั่งยืน เพราะอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชน เคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การขยายผลและพัฒนาต่อยอดจากการวิจัยนี้จะช่วยให้ผู้บริโภคไทย

มีความสามารถในการคุ้มครองตนเองด้านผลิตภัณฑ์อาหารเพิ่มขึ้น และนำไปสู่สังคมที่มีความปลอดภัยทางอาหารและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ รศ.ดร.สงวน ลือเกียรติบัณฑิต ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 8 ท่านที่ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย วิทยากรทุกท่านที่ร่วมพัฒนาสมรรถนะครู ก. และครู ก. ทุกท่านที่เข้าร่วมการอบรม สอน เก็บข้อมูลผลการวิจัย รวมทั้งผู้บริโภคร่วมที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้ โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

1. Thai Food and Drug Administration. Annual report of the Food and Drug Administration fiscal year 2023. Nonthaburi: Food and Drug Administration; 2023
2. Lertpanich P. Guidelines for developing food labeling in accordance with the law. Nonthaburi: Food and Drug Administration; 2023
3. Songkhla Provincial Public Health Office. Summary of consumer protection operations in Songkhla Province fiscal year 2024. Songkhla: Songkhla Provincial Public Health Office; 2024.
4. Thai Food and Drug Administration. FDA detects sibutramine in weight loss supplements without labeling. [online]. 2019 [cited Sep 25, 2024]. Available from: oryor.com/media/newsUpdate/media_news/2997
5. Ajzen I. From intentions to actions: A theory of planned behavior. In: Kuhl J, Beckmann J, editors. Action-control: From cognition to behavior. Heidelberg: Springer; 1985.
6. Srisaknok T. Development of a health literacy enhancement program for the elderly in selecting medicines and health products in elderly schools in the Northeast region. Maha Sarakham: Faculty of Pharmacy, Mahasarakham University; 2023.
7. Phalakarn B, Singkiboot S, Junthasen O. Effectiveness of the program to enhance rational drug use literacy on rational drug use literacy of village health

- volunteer. *Journal of Nursing and Therapeutic Care* 2024; 42: e270927.
8. Faul F, Erdfelder E, Lang A, Buchner A. G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behav Res Methods* 2007; 39: 175-91. doi:10.3758/bf03193 146
9. Cohen J. *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. 2nd ed. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates; 1988.